

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Навчально-науковий інститут хімії та екології
Кафедра екології та охорони навколишнього середовища**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор ННІХЕ
_____/проф. Василь ЛЕНДЄЛ/
« ____ » _____ 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПРИРОДООХОРОННІ ТЕРИТОРІЇ КАРПАТ»

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський) рівень
Галузь знань	10 Природничі науки
Спеціальність	101 Екологія
Освітня програма	Екологія та охорона навколишнього середовища
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Робоча програма навчальної дисципліни «**Природоохоронні території Карпат**» для здобувачів вищої освіти галузі знань **10 Природничі науки** спеціальності **101 Екологія** освітньої програми **Екологія та охорона навколишнього середовища**.

Розробник: РОМАН Людмила Юріївна, к.х.н., доцент кафедри екології та охорони навколишнього середовища;

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри екології та охорони навколишнього середовища

протокол № 12 від «26» червня 2024 р.

Завідувач кафедри _____ Сергій СУХАРЕВ

Схвалено науково-методичною комісією ННІХЕ

протокол № ____ від «____» _____ 2024 р.

Голова науково-методичної комісії _____ Михайло СЛИВКА

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	I - ий	-
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин денної форми навчання: аудиторних – 2,8 самостійної роботи студента – 2,8	1- ий	-
	Лекції:	
	24	-
	Практичні (семінарські):	
	20	
Вид підсумкового контролю: іспит	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	46	-

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «**Природоохоронні території Карпат**» є формування у майбутніх фахівців екологів базових знань про природоохоронні території, їх роль, функції та класифікацію; вивчення особливостей природно-заповідних територій Карпатського регіону з метою розробки режимів їх охорони та раціонального використання, формування системи знань про основні закономірності взаємодії людини і природи; розробки заходів щодо зменшення дії антропогенних факторів на природно-заповідні об'єкти Карпат.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК 1. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.
- ЗК 7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК 8. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- ЗК 12. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Фахові компетентності (ФК):

- ФК 18. Знання сучасних досягнень національного та міжнародного екологічного законодавства.
- ФК 22. Здатність обґрунтовувати необхідність та розробляти заходи, спрямовані на збереження ландшафтно-біологічного різноманіття та формування екологічної мережі.
- ФК 25. Здатність інформувати громадськість про стан екологічної безпеки та збалансованого природокористування.
- ФК 27. Здатність до участі в управлінні природоохоронними діями та/або екологічними проектами

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Природоохоронні території Карпат**» є вступні іспити (ЗНО чи НМТ).

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми, вивчення навчальної дисципліни «Природоохоронні території Карпат» повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Демонструвати розуміння основних принципів управління природоохоронними діями та/або екологічними проектами.	1
Вибирати оптимальну стратегію проведення громадських слухань щодо проблем та формування територій природно-заповідного фонду та екологічної мережі.	16
Усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів.	17
Демонструвати навички впровадження природоохоронних заходів та проектів.	23
Використовувати знання щодо факторів і умов проживання людини в екологічно безпечному середовищі для збереження її генофонду; щодо оцінки санаторно-курортного потенціалу регіону.	26
Застосовувати знання заповідної справи та особливостей формування екомережі для збереження біорізноманіття.	27

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Природоохоронні території Карпат»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Демонструвати розуміння основних принципів управління природоохоронними діями та/або екологічними проектами щодо заповідних об'єктів та територій Карпатського регіону.	1
Вибирати оптимальну стратегію проведення екологічних громадських заходів щодо проблем та формування територій природно-заповідного фонду та екологічної мережі Карпатського регіону.	16
Усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів в межах об'єктів та територій Карпатського регіону.	17
Демонструвати навички впровадження природоохоронних заходів та проектів щодо збереження ландшафтів та біорізноманіття Українських Карпат.	23
Використовувати знання щодо факторів і умов проживання людини в екологічно безпечному середовищі для збереження її генофонду; щодо оцінки санаторно-курортного потенціалу Карпатського регіону.	26

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- іспит;
- тести;
- наскрізні та командні проєкти;
- реферати;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- презентації та виступи на наукових заходах;
- тематичний сертифікат неформальної освіти.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виконання практичних завдань, виступів на семінарських заняттях, проведення контрольних робіт та колоквиумів. Контроль самостійної роботи здійснюється шляхом перевірки виконаних завдань на практичних та індивідуальних заняттях, написання рефератів, неформальна освіта (підтверджена сертифікатом).

Форма модульного контролю: письмові контрольні роботи.

Форма підсумкового семестрового контролю: іспит з навчальної дисципліни в обсязі навчального матеріалу, передбаченого робочою програмою навчальної дисципліни.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота				Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	50	100
12	12	14	12		

T1 - Природоохоронні території: категорії, функції та призначення; T2 - Карпатський регіон: фізико-географічна характеристика та природно-заповідний фонд (ПЗФ); T3 - Карпатський біосферний заповідник; T4 - Формування національної екомережі Карпатського регіону.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота				Модульна контрольна робота	Сума
T8	T9	T10	T11	50	100
13	13	13	11		

T5 - Природоохоронні території Закарпатської області; T6 - Природоохоронні території Львівської області; T7 - Природоохоронні території Івано-Франківської області; T8 – Природоохоронні території Чернівецької області.

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	5	40	5	40
Презентація	-	-	1	10
Реферат	1	10	-	-
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

При оцінюванні модульної контрольної роботи враховується обсяг і правильність виконаних завдань:

а) оцінка «відмінно» (А) ставиться за правильне виконання всіх завдань (або більше 90% усіх завдань);

б) оцінка «добре» (В) ставиться за виконання 85% усіх завдань;

в) оцінка «добре» (С) ставиться за виконання 75% усіх завдань;

в) оцінка «задовільно» (D) ставиться, якщо правильно виконано 65% запропонованих завдань;

в) оцінка «задовільно» (E) ставиться, якщо правильно виконано більше 50% запропонованих завдань;

г) оцінка «незадовільно» (FX) ставиться, якщо завдань виконано менше від 50 %.

Неявка на модульну контрольну роботу – 0 балів.

Вище наведені оцінки трансформуються в рейтингові бали у такий спосіб:

«А» – 45 - 50 балів;

«В» – 41-45 балів;

«С» – 37-40 балів;

«D» – 32-36 балів.

«E» – 30-31 бал;

«FX» – менше 30 балів.

Неявка на МКР – 0 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Оцінка *відмінно* (А) виставляється, коли студент дає абсолютно правильні відповіді на теоретичні питання з викладенням оригінальних

висновків, отриманих на основі програмного, додаткового матеріалу та нормативних документів. При виконанні практичного завдання студент застосовує системні знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.

Оцінка *добре* (**B**) виставляється студенту, який повністю розкрив теоретичні питання на основі програмного та додаткового матеріалу. При виконанні практичних завдань студент застосовує узагальнені знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.

Оцінка *добре* (**C**) виставляється студенту, який повністю розкрив теоретичні питання, а програмний матеріал викладено у відповідності до вимог. Практичні завдання виконані в цілому правильно, але мають місце окремі неточності.

Оцінка *задовільно* (**D**) виставляється, коли студент розкрив теоретичні питання, проте при викладенні програмного матеріалу допущені окремі помилки. При виконанні практичних завдань студент припускається помилок, за рахунок недостатнього розуміння програмного матеріалу.

Оцінка *задовільно* (**E**) виставляється, коли студент неповністю розкрив теоретичні питання, відповідь містить суттєві помилки. При виконанні практичних завдань студент припускається значних помилок, а виконання завдань викликає значні труднощі у студента.

Оцінка *незадовільно* (**FX**) виставляється студенту, який не розкрив теоретичні питання і не може виконати практичні завдання. Як правило такий студент виявляє здатність до викладення думки лише на елементарному рівні.

Оцінка *незадовільно* (**F**) виставляється студенту, який не виконав навчальну програму або якийсь елемент її складової, має фрагментарні знання, які не дозволяють розкрити теоретичні питання і виконати практичні завдання. Такий студент не може викласти свою думку навіть на елементарному рівні.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		<i>для іспиту</i>
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1

Тема 1. Природоохоронні території: категорії, функції та призначення.

Природоохоронні території України. Закон України «Про природно-заповідний фонд України». Структура ПЗФ держави. Роль та статус природно-заповідних територій. Біосферні заповідники. Природні заповідники. Національні природні парки. Заказники, їх види та функції. Інші природоохоронні території: пам'ятки природи, дендрологічні парки, ботанічні сади, зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва. Землі ПЗФ. Статус ПЗФ та господарська діяльність.

Тема 2. Карпатський регіон: фізико-географічна характеристика та природно-заповідний фонд (ПЗФ).

Характеристика Карпатського регіону: фізико-географічні особливості. Адміністративне та природне районування Карпат. Природно-ресурсний потенціал Українських Карпат. Ландшафти та біорізноманіття Карпатського регіону України. Історія становлення заповідної справи у Карпатах. Роль та функції природоохоронних територій Карпатського регіону в контексті сталого розвитку країни. ПЗФ Українських Карпат та показники заповідності за областями. Категорії природоохоронних територій Карпатського регіону. Роль ПЗФ Карпат у контексті збереження біорізноманіття Європи.

Тема 3. Карпатський біосферний заповідник.

Історія створення та сучасні межі Карпатського біосферного заповідника. Основні заповідні масиви у структурі природоохоронної території: Чорногірський, Свидовецький, Марамороський, Кузійський, Угольсько-Широколужанський масиви та «Долина нарцисів». Ботанічні заказники загальнодержавного значення: «Чорна гора», «Юлівська гора». Історико-культурні об'єкти на території Карпатського біосферного заповідника. Екологічні аспекти туризму й рекреації та збереження біорізноманіття. Функціональні зони природоохоронної території: заповідні, буферні, антропогенних ландшафтів, регульованого заповідного режиму.

Тема 4. Формування національної екомережі Карпатського регіону.

Формування національної екомережі Карпатського регіону: сучасні кроки та стратегічні плани. Закон України «Про екологічну мережу України». Розширення об'єктів та територій ПЗФ у Карпатському регіоні. Отримання згоди при створенні об'єктів ПЗФ у власників і користувачів земельних ділянок. Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про рослинний світ» та «Про Червону книгу

України». Формування української частини Смарагдової мережі Європи. Екологічні проблеми об'єктів та територій ПЗФ Карпатського регіону природного та антропогенного походження. Рекреаційна, туристична та санаторно-курортна справа на заповідних територіях Українських Карпат. Лісове господарство на природоохоронних територіях.

Модуль 2

Тема 5. Природоохоронні території Закарпатської області.

Основні природоохоронні території області: їх роль та призначення. НПП Закарпаття: «Синевир», «Зачарований край», «Ужанський». Регіональні ландшафтні парки області: «Притисянський» та «Синяк». Заказники загальнодержавного і регіонального значення у структурі ПЗФ Закарпаття. Інші природоохоронні об'єкти області: дендрологічний парк «Березинка», ботанчний сад в місті Ужгород, тощо. Водно-болотні угіддя Закарпаття (Рамсарська конвенція). Екологічні аспекти використання об'єктів та територій ПЗФ області (лісове господарство, рекреація, туризм, санаторно-курортна справа, тощо). Екологічні проблеми природоохоронних територій області природного та антропогенного походження. Формування національної екологічної мережі в області: проблеми фінансового та правового характеру.

Тема 6. Природоохоронні території Львівської області.

Основні об'єкти та території природно-заповідного фонду області: природний заповідник «Розточчя»; національні природні парки «Сколівські Бескиди», «Яворівський», «Північне Поділля», «Бойківщина» та «Королівські Бескиди»; ботанічні сади Львівського національного університету імені Івана Франка та Національного лісотехнічного університету України; регіональні ландшафтні парки «Знесіння», «Равське Розточчя», «Верхньодністровські Бескиди», «Надсянський» та «Стільське Горбогір'я». Заказники загальнодержавного і регіонального значення у структурі ПЗФ Львівської області. Пам'ятки природи та інші природоохоронні території Львівщини. Екологічні аспекти використання об'єктів та територій ПЗФ області (лісове господарство, рекреація, туризм, санаторно-курортна справа, тощо). Екологічні проблеми природоохоронних територій області природного та антропогенного походження. Формування національної екологічної мережі в області: проблеми фінансового та правового характеру.

Тема 7. Природоохоронні території Івано-Франківської області.

Природоохоронні території Івано-Франківської області: категорії, роль і завдання. Природний заповідник «Горгани». НПП «Гуцульщина», Карпатський, Галицький, «Синьогора», «Верховинський» та об'єкти і території ПЗФ, що входять у їх структуру. Регіональний ландшафтний парк «Гуцульщина». Дністровський регіональний ландшафтний парк. Заказники

загальнодержавного і регіонального значення у структурі ПЗФ Івано-Франківської області. Пам'ятки природи та інші природоохоронні території Львівщини. Екологічні аспекти використання об'єктів та територій ПЗФ області (лісове господарство, рекреація, туризм, санаторно-курорта справа, тощо). Пріоритетні напрямки розвитку заповідної справи в Івано-Франківській області та сучасні кроки у формуванні національної екомережі країни.

Тема 8. Природоохоронні території Чернівецької області.

Карпатська мережа природоохоронних територій у Буковинських Карпатах. Національні природні парки «Вижницький», «Черемоський» та «Хотинський». Регіональні ландшафтні парки «Чернівецький», «Черемошський». Заказники та пам'ятки природи Чернівецької області. Дендропарки та Чернівецький ботанічний сад. Акваторії Дністровського водосховища та р.Дністер в Заставнівському районі як перспектива розширення територій та об'єктів ПЗФ області. Екологічні аспекти використання об'єктів та територій ПЗФ області (лісове господарство, рекреація, туризм, санаторно-курорта справа, тощо). Екологічні проблеми природоохоронних територій області природного та антропогенного походження. Пріоритетні напрямки розвитку заповідної справи в Івано-Франківській області та сучасні кроки у формуванні національної екомережі країни.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання:					
	усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
1-ий семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Природоохоронні території: категорії, функції та призначення.	9	2	2	-	-	5
Тема 2. Карпатський регіон: фізико-географічна характеристика та природно-заповідний фонд (ПЗФ).	10	2	2	-	1	5
Тема 3. Карпатський біосферний заповідник.	12	2	4	-	1	5
Тема 4. Формування національної екомережі Карпатського регіону.	10	2	2	-	1	5
Модульна контрольна робота	2	2	-	-	-	-
Разом за модуль	43	10	10	-	3	20
Модуль 2						
Тема 5. Природоохоронні території Закарпатської області.	13	4	4	-	-	5
Тема 6. Природоохоронні території Львівської області.	12	4	2	-	1	5
Тема 7. Природоохоронні території Івано-Франківської області.	10	2	2	-	1	5
Тема 8. Природоохоронні території Чернівецької області.	10	2	2	-	1	5
Модульна контрольна робота	2	2	-	-	-	-
Разом за модуль	47	14	10	-	3	20
Разом за семестр	90	24	20	-	6	40

6.3. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна
1	Визначення ресурсної цінності природно-заповідного фонду Карпатського регіону.	2
2	Визначення естетичної цінності ландшафтів Українських Карпат з метою їх заповідання.	2
3	Розрахунок та проектування охоронних зон природно-заповідних територій та об'єктів на території Карпатського регіону.	2
4	Оцінка ботанічної та фауністичної значущості природно-заповідних територій Українських Карпат.	2
5	Розрахунок та проектування охоронних зон природних територій особливої охорони на прикладі водоохоронної території Карпатського регіону.	2
6	Загальна характеристика природно-заповідного фонду адміністративного району Закарпаття.	2
7	Загальна характеристика природно-заповідного фонду адміністративного району Львівської області.	2
8	Загальна характеристика природно-заповідного фонду адміністративного району Івано-Франківської області.	2
9	Загальна характеристика природно-заповідного фонду адміністративного району Чернівецької області.	2
10	Розрахунок загальних показників оцінки ПЗФ Карпатського регіону (за природним районом).	2
Всього		20

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна
1	2	3
1	Історія заповідної справи Українських Карпат.	4
2	Ландшафи Карпатського регіону.	2
3	Заказники місцевого значення: роль та функціонування.	2
4	Роль та значення дендрологічних парків.	4
5	Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва як важливий об'єкт рекреації у містах.	2
6	Форми власності на територіях та об'єктах ПЗФ.	2

1	2	3
7	Міжнародні договори в збереженні ландшафтного і біологічного різноманіття Карпатського регіону.	2
8	Основні засоби збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду	2
9	Особливості національних природних парків Карпатського регіону.	4
10	Управління природно-заповідними територіями Українських Карпат.	4
11	Букові праліси Карпат: їх роль та значення.	2
12	Регіональні ландшафтні парки Карпатського регіону.	4
13	Екологічні аспекти організації територій та об'єктів ПЗФ.	2
14	Природні багатства Українських Карпат.	2
15	Організація національних і регіональних природних парків та їх призначення.	2
Разом		40

6.5. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання, студент виконує за рахунок годин самостійної роботи під загальним керівництвом викладача.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Рослини Карпатського регіону, занесені до Червоної книги України.	1
2	Тварини Карпатського регіону, занесені до Червоної книги України.	1
3	Водоохоронні об'єкти Карпатського регіону.	1
4	Геологічні пам'ятки Карпатського регіону.	1
5	Природні пам'ятки Карпатського регіону.	1
6	Карпатський регіон і Смарагдова мережа Європи.	1
Всього		6

Виконання індивідуального завдання може бути зараховано за наявності відповідного (тематичного) сертифікату неформальної освіти.

6.6. Неформальна освіта

Здобувач має можливість визнання (зарахування) окремих результатів навчання в розрізі тематики курсу, які він набув у неформальній освіті, згідно [Положення про порядок визнання результатів навчання, здобутих у неформальній освіті](#) в ДВНЗ «УжНУ». Відповідна кількість годин може бути зарахована здобувачу в результаті успішного проходження ним відкритого онлайн-курсу з теми дисципліни. Для цього здобувачу необхідно представити підтверджуючий документ (сертифікат) про успішне проходження онлайн курсу.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби: пристрої збереження та обробки інформації (ПК, ноутбук, планшет, тощо).

Програмне забезпечення: Microsoft (Excel, Word, PowerPoint).

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Карпатський регіон: актуальні проблеми та перспективи розвитку. Монографія у 8 томах. Том 1. Екологічна безпека та природно-ресурсний потенціал. Наук. ред. Кравців В.С., Львів: *НАН України. Інститут регіональних досліджень.*, 2013. 336 с.
2. Самойленко Н.М., Райко Д.В., Аверченко В.І. Організація та управління в природоохоронній діяльності: навч. посібник. Харків: *НТУ «ХПУ»;* *Видавництво «Лідер»*, 2018. 174 с.
3. Заповідна справа в Україні: Навчальний посібник. За загальною редакцією М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. К.: 2003. 306 с.
4. Білоконь М.В., Савчук А.І., Костишин І.М., Білокучма М.В, Степанов В.Г. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Чернівецькій області у 2018 році: Монографія. Чернівці: *Букрек*, 2019. 216 с.
5. Роман Л.Ю. Ресурси Закарпаття: навчальний посібник. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2023. 240 с.
6. Природно-заповідний фонд Закарпатської області. Заг. ред.. Поп С.С. Ужгород: *Всеукраїнське державне видавництво «Карпати»*. 2011. 256 с.
7. Департамент екології природних ресурсів. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Закарпатській області за 2021 рік. *Ужгород*. 2022. С.146.
8. Колесник НО.Б., Радченко О.Г. Національний природний парк «Синевир». Історія та сьогодення. Ужгород: *ТДВ Патент*, 2019. 440 с. іл.
9. Департамент екології природних ресурсів. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Львівській області у 2021 році. Львів, 2022. 296 с.
10. Департамент екології природних ресурсів. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Івано-Франківській області у 2021 році. Івано-Франківськ, 2022. 168 с.
11. Роман Л.Ю. Аналіз екологічних загроз об'єктів ПЗФ України у воєнний період. *Екологічні науки*. В.3(42), 2022. С. 84-88. DOI <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2022.eco.3-42.13>

12. Роман Л.Ю. Неорганізований екотуризм Карпат: екологічні проблеми. *Екологічні науки*. В.5(44), 2022. С. 233-237. – DOI <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2022.eco.5-44.35>
13. Андронов В.А., Варивода Є.О., Тітенко Г.В. Заповідна справа: навч. посібник. Х.:НУЦЗУ, 2018. 204 с.
14. Побігун О.В. Геоекологічний моніторинг Карпатського регіону України як основа раціонального природокористування. Івано-Франківськ, 2005. 293 с.
15. Брендлі У-Б., Довганич Я. Праліси в центрі Європи. Путівник по лісах Карпатського біосферного заповідника. Бірменсдорф: *Швейцарський федеральний інститут досліджень лісу, снігу і ландшафтів (WSL)*; Рахів: КБЗ, 2003. 192 с.
16. Роман Л.Ю., Ванджурак П.І. Екологічні аспекти догляду за лісом на території підприємства «Ліси України». *Екологічні науки*. В.5 (50), 2023. С. 148 – 152. DOI <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2023.eco.5-50.21>.
17. Бабічин Ю.Ю. Національний природний парк «Синевир»: становлення і розвиток. Ужгород: *Патент*, 2017. 181 с.
18. Роман Л.Ю., Глух О.С. Основні рекреаційні зони Закарпаття: екологічні проблеми. *Наук. вісник Ужгородського ун-ту. Серія: Хімія*. 2021. 45, №1. С.99-104. DOI: <https://doi.org/10.24144/2414-0260.2021.1.99-104>
19. Барабаш А.Г., Стеченко К.Л. Об'єкти природно-заповідного фонду: проблемні аспекти визначення поняття та класифікації. *Юридичний науковий електронний журнал* 2021. 8. С.163 – 167. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-8/37>
20. Конспект лекцій з дисципліни «Заповідна справа» для студентів спеціальності 6.040106 – Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування. Укладач: Непошивайленко Н.О. Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2015. 68с.

Допоміжна література

1. Бороніна Г.Г. Екологічні проблеми Закарпатської області та шляхи їх розв'язання на засадах сталого розвитку. *Економіка і суспільство*. 2017. 3. С.905-909.
2. Толкачов В. А., Стеценко М. П., Семенова О. О., Чорний М. Г Зміцнення управління та фінансової стійкості національної системи природоохоронних територій в Україні. *Заповідна справа в Україні*, 2012.18. (1-2). С. 1-4.
3. Тарасова О.С. Перспективи використання системного планування у заповідній справі в Україні. *Наукові записки НаУКМА*, 2010. 106. С. 66-70.
4. Роман Л.Ю., Галла-Бобик С.В. Екологічні аспекти збереження біорізноманіття на території дендрологічного парку «Березинка». *Екологічні науки*. В.1(52), Т.2, 2024. С. 84-88. DOI <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2024.eco.1-52.2.16>

5. Галла-Бобик С.В. Джерела антропогенного впливу на території національного парку «Синевир». *Наук. вісник Ужгород. ун-ту (Сер. Хімія)*, 2015. № 2 (34). С.98 – 102.
6. Ванджурак П.І., Дебринюк Ю.М., Савчин В.М. Лісостани Покутських Карпат: поширення та лісівничо-таксаційна характеристика. *Наукові праці Лісівничої академії наук України*. 2023, 25. С.39-55.
7. Лосюк В.П., Погрібний О.О., Томич М.В., Часковський О.Г., Ванджурак П.І. Стан і структура ялицевих лісів Покутських Карпат. *Наукові праці Лісівничої академії наук України*. 2022, 24. С.79-90.

Методичні видання

1. Косяк Д.С., Кушнірук Ю.С., Яковищина М.С. Методичні вказівки до виконання практичних робіт з навчальної дисципліни «Заповідна справа» студентам спеціальності 101 «Екологія» денної форми навчання. Рівне: НУВГП, 218. 53 с.
2. Сербенюк Г.А. Методичні рекомендації для виконання практичних робіт з дисципліни «Заповідна справа» для студентів напряму підготовки 101 – «Екологія» у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації. К.: 2023. 82с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Офіційний веб-сайт ПЗФ України. Режим доступу: <https://wownature.in.ua/>
2. Офіційний веб-сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. Режим доступу: www.menr.gov.ua
3. Офіційний веб-сайт Департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської ОДА. Режим доступу: <https://ecozakarp.at.gov.ua/>
4. Закон України «Про екологічну мережу» від 24 червня 2004 р. № 1864-IV. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1864-15>
5. Природно-заповідний фонд – внесок України у збереженні Життя на Землі. Електронний ресурс. Режим доступу: https://epl.org.ua/wp-content/uploads/2022/05/Polisi_PZF_UKR_fin.pdf
6. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. Режим доступу: <https://www.rada.gov.ua/>
7. Офіційний веб-сайт Карпатського біосферного заповідника. Режим доступу: <https://karpatskyi-park.in.ua/>

Додаток 2**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)